

علامه امینی (ره) و میراث گرانسنگ شیعه

نگاهی کوتاه به زندگی علامه امینی...



نگاهی کوتاه به زندگی علامه امینی

شیخ عبدالحسین امینی، معروف به علامه امینی صاحب اثر گرانسنگ الغدیر در سال ۱۳۲۲ (ه.ق.) به روایت فرزندش مرحوم دکتر هادی امینی- در روستای «سردها»؛ از توابع شهرستان سراب به دنیا آمد. کودکی را در کنار پدر که از عالمان پرهیزگار آن سامان بود پشت سر نهاد. وی با استعداد و نبوغ عجیبی از همان سال های کودکی مقدمات علوم را در مدارس تبریز فرا گرفت، اما نفس استعلا طلب وی در آموختن دانش در محدوده آذربایجان قانع نشد، سرانجام از تبریز رخت بر بست و راهی نجف اشرف شد و در آنجا از محضر استادان بزرگی همچون سیدمحمد فیروزآبادی، سیدابوتراب خوانساری و دیگران استفاده برد.

علامه امینی همچنین از محضر مراجع بزرگی چون سیدابوالحسن اصفهانی، میرزا حسین نایینی، شیخ عبدالکریم حایری و شیخ محمدحسن کمپانی اصفهانی به خطوط خود آن بزرگان اجازه اجتهاد دریافت کرد. آن عالم بزرگ شیعی در علوم اسلامی مانند تفسیر، حدیث، درایه و علم رجال استاد و متبحری بی مانند و به خصوص در فقه و تاریخ گوی سبقت را از همه محققان در ربود. هنگامی که در ۲۵ سالگی نخستین تألیف وی تحت عنوان «شهادت راه فضیلت» منتشر شد مراجع و علمای بزرگ زمان همچون سیدابوالحسن اصفهانی، حاج آقا حسین طباطبایی قمی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، شیخ محمدحسن کمپانی و... زبان به تحسین او گشودند و این زمانی است که هنوز سخنی از الغدیر در میان نبود. پس از این مراحل است که این بزرگوار ۴۰ سال دیگر از عمر پر برکت خویش را با تلاشی بی مانند و پشتکاری کم نظیر در راه تحقیق و تتبع گذراند و کتاب عظیم و شاهکار خویش را به جهان اسلام تقدیم داشت.

با نگارش کتاب عظیم «الغدیر» که در حقیقت خود کتابخانه ای است نافدان، محققان، نویسندگان، فضلا و شعرا با هماوایی به ستایش این کتاب و مؤلف اش پرداختند و آن را بزرگ ترین سند وحدت مسلمین دانستند. برخی دیگر از آثار علامه امینی عبارتند از:

۱- تفسیر فاتحةالکتاب

۲- کامل الزیارة

۳- آداب الزائر لمن یمم الحائر

۴- سیرتنا و سنتنا

۵- ریاض الانس

۶- ثمرات الاشعار

۷- رساله در علم درایه

۸- رساله در نیت و...

تلاش بی وقفه، معمار مدینه غدیر را دچار فتور جسمانی کرد و بیمارش نمود، بیماری اندک اندک روبه فزونی گرفت تا این که آن پیر فرزانه و فقیه پرمایه ناچار از ادامه تألیف و تحقیق باز ماند. کتاب از جلو دیدگانش دور شد و قلم از حرکت ایستاد. او را برای مداوا به تهران انتقال دادند ولی آن اندیشمند به بیماری خود نمی اندیشید. علامه در بستر بیماری بود که آیت الله حکیم رخت از جهان بر بست. هنوز چشم ها در سوگ مرجع بزرگ عالم تشیع اشکبار بود که آیتی دیگر رخت از دارفانی بر بست و دل در گرو مرتضی (ع) گذاشت. روز جمعه ۱۲ تیرماه ۱۳۴۹ ش نزدیک اذان ظهر بعداز حدود دو سال بیماری و کسالت این عاشق دلباخته در آستانه ۷۰ سالگی به ملکوت اعلی پیوست. روز بعد بیکر پاک وی در تهران تشییع و پس از چند روز به نجف اشرف منتقل و در کتابخانه عمومی امیرالمومنین (ع) به خاک سپرده شد. او رفت ولی الغدیر وی چراغ خانه دل های با صفا و مشعل هدایت امت تا طلوع خورشید ولایت شد.

زمینه های تاسیس کتابخانه

حدود سال ۱۳۵۲ ه.ق علامه امینی به تألیف کتاب الغدیر روی آورد، اما از نخستین لحظه با دو عامل سخت و دشوار روبه رو گردید که موجب تأخیر و کندی کار تألیف الغدیر شد. این دو عامل یعنی نبودن کتابخانه های عمومی و شخصی در نجف اشرف و فقدان متون و اسناد و مآخذ تاریخی و ادبی و علمی اسلامی همانند سدی مانع پیشرفت کار علامه شده بود. مرحوم دکترمحمد هادی امینی درباره تنگناهای تحقیقی علامه نوشته است: اگر چنانچه کتابخانه ای در خانواده یا قبیله ای وجود داشت صرف نظر از کیفیت و کمیت اجازه مطالعه و استفاده به کسی داده نمی شد و صاحبان

آن از این کار ممانعت می کردند. در همسایگی مرحوم علامه شخصی از قضات روحانی کتابخانه ای را از راه های گوناگون فراهم کرده بود. این کتابخانه دارای صدها مآخذ و مصادر چاپی و خطی بود، اما درهای آن به روی دیگران بسته بود. روزی علامه امینی به کتابی احتیاج پیدا می کند. با خجالت و شرمندگی به خانه همسایه می رود و به صاحبخانه می گوید به فلان کتاب نیاز دارم، صاحب کتابخانه به او می گوید که این کتاب را ندارم، علامه امینی در پاسخ می گوید: آن کتاب را شما دارید و اکنون روی میز مطالعه قرار دارد. صاحب کتابخانه با تحکم می گوید: بلی کتاب را دارم، اما به شما نمی دهم. (۱) به همین خاطر او مدتی را میان شهرهای نجف، کربلا، کاظمین، بغداد، سامرا در رفت و آمد بود و از رفقا و دوستان نام و نشان صاحب کتابخانه ها را جویا می شد و بسراغ آن ها می شتافت و غالباً به نتیجه مطلوب دست می یافت، اما سختی ها و دشواری های کار از بین نرفت. از سوی دیگر وضع مالی علامه به گونه ای نبود که بتواند این مآخذ را تهیه کند و مناعت طبع و تقوی و فروتنی او را وادار می کرد که دست نیاز و درخواست به سوی کسی دراز نکند و استمداد کمک نکند. در این راه رنج می کشید و غصه می خورد.

نظر دکتر نصر

دکتر سیدحسین نصر درباره رنج های سفر و پشتکار علامه امینی در تهیه مآخذ مورد نیاز می نویسد: «هنگامی که برای دیدار کتابخانه های هند عازم آن دیار شده بودم به یکی از شهرهای دور دست آن کشور سفر کرده و از کتابخانه ای غنی دیدار کردم که از راه پیموده سیاحان و جهانگردان به دور بود. متصدی کتابخانه از نفیس بودن نسخ عربی و فارسی آن سخن می گفت و متذکر بود که هیچ کس از این آثار پر ارج در سالیان اخیر استفاده عمیق نکرده است. مگر يك دانشمند ایرانی که چند سال قبل جهت تکمیل اثری درباره «حدیث غدیر»؛ به اینجا آمده و مدت مدیدی را به تفحص و مطالعه در نسخ بدیع آن گذرانده است. توجه و علاقه این دانشمند نظرم را جلب کرد بعداً متوجه شدم آن شخص همانا مرحوم «آیت الله امینی»؛ صاحب کتاب نفیس الغدیر است که با استفاده از منابع وسیع تاریخی و دینی و ادبی اثری پدید آورد که بدون شك در تاریخ تتبعات اسلامی باقی خواهد ماند و فواید فراوانی برای محققان خواهد داشت.» (۲)

همچنین در این زمینه «جعفر الخلیلی»؛ محقق عرب نوشته است: «شیخ عبدالحسین امینی هنگامی که به تألیف دایرةالمعارف «الغدیر»؛ مبادرت کرد متوجه شد محققانی که بخواهند دایرةالمعارف یا دوره تحقیقی کاملی در هر موضوع تألیف کنند در مورد مآخذ و مدارک چاپی و خطی با کمبودی چشمگیر روبه رو خواهند گشت. حالا به این علت که این نوع مآخذ در کتابخانه های عمومی کنونی نجف وجود ندارد یا به این علت که اندک است يك نفر نمی تواند مدتی دراز آن را نزد خود نگه دارد. همین مساله باعث شد تا او خود به بسیاری از ممالک اسلامی سفر کند و کتابخانه های فراوانی را ببیند تا بتواند مآخذ را که در کتاب ها و فهرست ها نام برده شده فراهم آورد.» (۳)

این محقق عرب می افزاید: «سرانجام اولین کتاب ها را به دست آورد و برای «الغدیر»؛ همه این منابع و مدارک را تهیه کرد، اما نه به سادگی بلکه با سفرها و مشقات بسیار. از این جا آتش عزمی در جان وی شعله کشید و آن پی افکندن کتابخانه ای بزرگ بود که از نظر برخورداری از مآخذ دست اول و امهات کتب خطی و چاپی بالاترین رقم را حایز باشد. تا بدین وسیله مشکل از سر راه پژوهشگران و محققان برداشته شود و تا آن همه رنج ها و مشقت هایی را که او خود هنگام تألیف «الغدیر»؛ در سفرها و به هر سو سر زدن ها... دیده بود دیگران نبینند.» (۴)

پی نوشت ها :

۱- به نقل از مقاله منتشر نشده حجت الاسلام دکتر هادی امینی درباره این کتابخانه

۲- ویژه نامه روزنامه رسالت به مناسبت عید غدیر خم ص ۷

نویسنده: علی شیرین

منبع: روزنامه جوان